

Tarım Sektöründe Finansal Okuryazarlığın Girişimcilik Performansına Etkisi: Bursa Tarım Sektörü Örneği¹

The Impact of Financial Literacy on Entrepreneurial Performance in the Agricultural Sector: The Case of Bursa

Adem ŞENGÜL

Y.L. Öğr., İstanbul Gedik Üniversitesi, LEE,
İşletme Yönetimi A.B.D., senguladem16@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-8199-7012>

Makale Başvuru Tarihi: 12.10.2025

Makale Kabul Tarihi: 27.12.2025

Makale Türü: Araştırma Makalesi

İsmail ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gedik Üniversitesi, Gedik MYO
İnsan Kaynakları Yönetimi Programı, iozdemir@gedik.edu.tr
<https://orcid.org/0009-0007-0438-9518>

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Finansal Okuryazarlık,

Girişimcilik
Performansı,

Tarım Sektörü,

Bursa,

Demografik Analiz,

Bu çalışmanın temel amacı, Bursa tarım sektöründe faaliyet gösteren girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin girişimcilik performansı üzerindeki etkisini incelemektir. Tarımsal üretimin Türkiye ekonomisindeki stratejik rolü göz önünde bulundurulduğunda, bu sektördeki girişimcilerin finansal bilgiye erişim düzeyleri ve bu bilginin etkin kullanım becerileri, sürdürülebilirlik, yenilikçilik ve rekabet avantajı açısından hayati önem taşımaktadır. Araştırma, nicel bir yaklaşım benimseyerek Bursa ilindeki 393 tarım girişimcisinden anket yoluyla veri toplamıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, güvenilirlik analizi, korelasyon, regresyon, t-testi ve ANOVA yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, yapılan analizde, finansal okuryazarlık ile girişimcilik performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif ve orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r=0.570$, $p<0.001$). Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, finansal okuryazarlığın girişimcilik performansı için kritik bir rol oynadığını ve bu etkinin tüm demografik gruplarda tutarlı olduğunu ve finansal eğitimin girişimcilik eğilimini artırmada önemli bir araç olduğunu göstermektedir. Çalışma, tarım sektörüne yönelik politika geliştiricilere ve uygulamacılara, hedef kitleye özgü finansal eğitim programları tasarlamaları yönünde önemli bulgular sunmaktadır.

ABSTRACT

Keywords:

Financial Literacy,

Entrepreneurial
Performance,

Agricultural Sector,

Bursa,

Demographic Analysis,

The primary objective of this study is to investigate the effect of financial literacy levels on the entrepreneurial performance of entrepreneurs operating within the agricultural sector of Bursa. Given the strategic importance of agricultural production for the Turkish economy, the level of access to financial knowledge and the skills to utilize this knowledge effectively are crucial for sustainability, innovation, and competitive advantage in this sector. Adopting a quantitative approach, the research collected data via questionnaires from 393 agricultural entrepreneurs in the province of Bursa. The data analysis utilized descriptive statistics, reliability analysis, correlation, regression, t-test, and ANOVA methods. The analysis results revealed a statistically significant, positive, and moderate-strength relationship between financial literacy and entrepreneurial performance ($r=0.570$, $p<0.001$). The findings obtained within the scope of the research indicate that financial literacy plays a critical role in entrepreneurial performance, that this effect is consistent across all demographic groups, and that financial education serves as an important tool for enhancing entrepreneurial propensity. The study provides significant findings for policymakers and practitioners focused on the agricultural sector, guiding them in designing tailored financial education programs for the target audience.

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): ŞENGÜL, Adem ve ÖZDEMİR, İsmail (2025), “Tarım Sektöründe Finansal Okuryazarlığın Girişimcilik Performansına Etkisi: Bursa Tarım Sektörü Örneği”, **Global Social Sciences Bulletin**, S.2(2), ss.233-249.

1 Bu çalışma, 1. Yazarın 2. Yazar danışmanlığında hazırlamakta olduğu ve İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde sunacağı “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Girişimcilik Performansına Etkisi: BURSA Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Tarım sektörü, Türkiye ekonomisinin büyüme dinamiklerinde oynadığı rol, kırsal istihdamı sürdürme kapasitesi ve gıda güvenliği açısından sahip olduğu stratejik konum nedeniyle ülke kalkınmasının temel taşlarından biridir (Doğan vd., 2015). Bununla birlikte bu sektörde faaliyet gösteren girişimcilerin karşılaştığı başlıca güçlüklerden biri, finansal bilgiye ulaşma konusundaki sınırlılıklar ve mevcut bilgiyi karar süreçlerine yeterince dâhil edememeleridir (Uzdumlu, 2012). Tarımsal üretim doğası gereği yüksek risk barındırmakta; iklim değişiklikleri, piyasa dalgalanmaları ve girdi maliyetlerindeki artış gibi dışsal faktörler girişimcileri daha planlı ve bilinçli hareket etmeye zorlamaktadır. Bu nedenle finansal okuryazarlık, tarım girişimcileri açısından yalnızca kişisel mali yeterlilik değil; aynı zamanda stratejik düşünme, kaynak planlama ve sürdürülebilir işletme yönetimi açısından vazgeçilmez bir yetkinlik olarak öne çıkmaktadır.

Finansal okuryazarlık, bireylerin ve işletmelerin bütçeleme, tasarruf, borçlanma, yatırım ve finansal planlama gibi temel mali konularda bilinçli ve doğru kararlar alabilmelerine imkân sağlayan bir bilgi ve beceri bütünüdür (Sarıgül, 2015:5). Tarım gibi yüksek belirsizlik içeren bir sektörde bu bilgiye sahip olmayan girişimciler, yanlış finansal tercihler nedeniyle işletmelerini sürdürülebilirlik açısından riske atabilmektedir. Anbar ve Anbar (2016:283-287), finansal okuryazarlığın girişimcilik başarısının temel belirleyicilerinden biri olduğunu ve girişimcinin sermayeyi etkin kullanabilme ile uzun vadeli kararlar alma becerisiyle doğrudan bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır.

Finansal okuryazarlığın girişimcilik performansı üzerindeki etkisi yalnızca Türkiye’de değil, uluslararası literatürde de çeşitli örneklerle incelenmiştir. Örneğin Li (2024:252-272), finansal bilgi seviyesi yüksek bireylerin daha güçlü girişimcilik motivasyonuna sahip olduklarını ve performans açısından daha başarılı sonuçlar elde ettiklerini belirlemiştir. Usama ve Yusoff da (2019:15-26) küçük işletmelerin finansal bilgiye erişim düzeyiyle işletme performansları arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit etmişlerdir. Benzer biçimde Cherotich vd. (2019:55-66), Kenya’da yürüttükleri araştırmada kadın çiftçilerin finansal bilgi düzeyleri ile tarımsal girişimcilik başarıları arasında anlamlı bir pozitif ilişki bulunduğunu saptamış; bu durumun özellikle gelir artışı ve yatırım kararlarının başarısı üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Bursa özelinde ise finansal okuryazarlığın girişimcilik performansına etkisini konu alan araştırmaların sayısı sınırlıdır. Üngör (2021:74) tarafından yapılan çalışmada Bursa’daki KOBİ’lerde finansal bilgi düzeyi ile firma performansı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ancak bu araştırma sanayi ve ticaret işletmelerine odaklanmış olup tarımsal girişimciler kapsam dışı bırakılmıştır. Dolayısıyla tarımsal üretimin ve girişimciliğin yoğun olduğu Bursa gibi bir bölgede, girişimcilerin finansal bilgi seviyelerinin performans göstergeleri üzerindeki etkilerini doğrudan analiz etmek literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Ridha ve Wahyu (2017:76-89), tarım sektöründeki genç girişimciler üzerinde yaptıkları çalışmada, finansal okuryazarlık düzeyinin girişimcilik niyeti ve teknolojik adaptasyon süreçlerinde belirleyici bir unsur olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Ankrah Twumas vd. (2022:641-656), Gana’da tarımsal girişimcilerle yaptıkları nitel araştırmada, finansal bilgiye dayalı karar alma süreçlerinin daha planlı, analitik ve sürdürülebilir sonuçlar doğurduğunu vurgulamıştır.

Tüm bu araştırmalar ışığında, bu çalışmanın temel problemi finansal okuryazarlık düzeyi ile girişimcilik performansı arasındaki ilişkinin tarım sektörü bağlamında yeterince açıklanmamış olmasıdır. Özellikle tarımsal potansiyeli yüksek bir bölge olan Bursa’da, yerel girişimcilerin finansal bilgi düzeylerinin işletme performanslarına etkisinin hem teorik hem de uygulamalı yönleriyle değerlendirilmesi gerekmektedir.

H1: Bursa tarım sektöründe faaliyet gösteren girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile girişimcilik performansları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Girişimcilerin finansal okuryazarlık ve girişimcilik performansı puanları demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir, finansal eğitim alma durumu) göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

2. KAVRAMSAL AÇIDAN FİNANSAL OKURYAZARLIK VE GİRİŞİMCİLİK PERFORMANSI

2.1. Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlık, bireylerin, özel sektör kuruluşlarının ve kamu kurumlarının finansal karar alma süreçlerinde doğru, bilinçli ve etkin tercihler yapmalarına olanak sağlayan temel bir yeterlilik alanı olarak değerlendirilmektedir. En basit ifadeyle finansal okuryazarlık, bireyin finansal bilgileri anlayabilme, bu bilgileri yorumlayabilme ve bunlara dayalı olarak uygun kararlar alabilme yetkinliğini ifade eder (Kılıç vd., 2015:129–150). Günümüz ekonomik koşullarında finansal sistemin hızla çeşitlenen araçları, ürünleri ve teknolojik gelişmeleri göz önüne alındığında, finansal okuryazarlık yalnızca teknik bilgi değil, aynı zamanda yaşam kalitesini artıran bir stratejik beceri olarak öne çıkmaktadır.

Hilgert ve Hogart (2013:310), finansal okuryazarlığı “*finansal bilgi düzeyi*” olarak tanımlamış ve bu kavramın merkezinde bireyin bilgi birikiminin bulunduğunu belirtmiştir. Günlük yaşamda sıkça karşılaşılan bütçe planlaması, gelir-gider dengesi kurma, tasarruf yapma ya da borçlanma gibi finansal kararlar, bireylerin sahip oldukları finansal bilgi ve farkındalık düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Barut ve Çam’a (2015:63–72) göre bireylerin mali hedeflerine ulaşma düzeyi, onların finansal okuryazarlık seviyesine bağlıdır. Bu nedenle finansal okuryazarlık, bilinçli, planlı ve sürdürülebilir bir mali yönetim anlayışının temelini oluşturur.

Finansal okuryazarlık, bireyin finansal davranışlarını şekillendiren bir gösterge niteliği taşır. Coşkun’a (2016:2247–2258) göre, bu kavram bireyin parayı yönetme biçimi, harcama davranışları ve finansal kararlarını hangi bilgi temeliyle oluşturduğunu değerlendirmeye olanak verir. Dolayısıyla finansal okuryazarlık yalnızca bilgiye sahip olmayı değil, aynı zamanda bu bilginin günlük yaşamdaki finansal davranışlara dönüştürülmesini gerektirir.

Remund (2010:279), finansal okuryazarlığı, bireyin finansal konuları kavrayarak bu bilgileri yaşamında etkin biçimde kullanabilme yeteneği olarak tanımlamıştır. Bu bakış açısı, finansal bilginin teorik bir bilgi birikimi olmaktan öte, davranışsal bir beceriye dönüştürülmesi gerektiğini vurgular. Huston (2010:306) ise finansal okuryazarlığı; bireyin finansal araçlar, bu araçların işleyiş mantığı ve hem profesyonel hem de kişisel yaşamda nasıl kullanılacağı konusundaki bilgi ve farkındalığını kapsayan çok boyutlu bir yapı olarak ele almıştır.

Bu bağlamda finansal okuryazarlık, banka hesaplarının yönetiminden kişisel bütçe hazırlamaya, gelecek için tasarruf yapmaktan borç yönetimine kadar geniş bir süreci içeren dinamik bir öğrenme alanıdır. Taft vd. (2013:63), finansal okuryazarlığın bireyin ekonomik değişimlere uyum sağlayabilmesi, mali hedeflerine ulaşabilmesi ve yaşamını sürdürebilmesi için gerekli bilişsel ve davranışsal becerileri kapsadığını belirtmektedir.

Finansal okuryazarlık, geçici bir bilgi birikiminden ziyade, bireyin yaşam boyu geliştirdiği mali farkındalık ve davranış alışkanlıklarının bütünüdür. Bu becerilerin erken yaşlarda kazandırılması ve yaşamın farklı dönemlerinde sürekli olarak geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Buna rağmen, yapılan araştırmalar genel olarak toplumların finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğunu, ancak bireylerin bu durumun farkında olmadıklarını göstermektedir (Barut ve Çam, 2015:101).

Finansal okuryazarlığa ilişkin tanımlar incelendiğinde, bu kavramın sadece bilgiye değil, aynı zamanda muhakeme gücüne, planlama becerisine ve davranışsal yetkinliklere dayandığı görülmektedir. Gökmen (2012:18), finansal okuryazarlığın beş temel özelliğini şu şekilde sıralamaktadır;

- Finansal kavram ve terimlerin anlamını bilmek
- Finansal konuları sorgulayıp değerlendirebilmek
- Etkin finansal yönetim becerisine sahip olmak
- Bilinçli ve doğru kararlar alabilmek
- Geleceğe yönelik finansal planlama yapabilmek

Bu yönüyle finansal okuryazarlık, ekonomik sistemdeki dönüşüm ve dijitalleşmeye paralel olarak sürekli gelişen, yeni kavramlarla zenginleşen dinamik bir alan hâline gelmiştir.

Finansal okuryazarlık eksikliği, bireylerin yanlış finansal tercihler yapmalarına yol açabilir ve bu durum yalnızca bireysel mali durumu değil, genel ekonomik dengeyi de olumsuz etkileyebilir. Capuano ve Ramsey (2011:31), finansal farkındalık düzeyi düşük bireylerin daha sık hatalı finansal kararlar aldıklarını belirtmiştir. Gökmen’in (2012:39) aktardığı üzere bu hatalar genellikle bütçe oluşturmama, tasarruf alışkanlığının eksikliği,

uzun vadeli planlama yetersizliği, gereksiz harcama eğilimi, bilgi eksikliğine dayalı yatırım kararları ve sigorta sistemlerinden yeterince yararlanmama şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Yanlış finansal kararların yalnızca mikro düzeyde değil, makroekonomik sonuçlar doğurabileceğine de dikkat çekilmiştir. Bu duruma en somut örnek, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan ve küresel ölçekte etkileri hissedilen mortgage krizidir. Bu kriz, finansal sistemin istikrarında bireysel finansal okuryazarlık düzeyinin ne denli önemli bir rol oynadığını gözler önüne sermiştir.

OECD (2005) raporuna göre, finansal okuryazarlığın artan öneminde birçok faktör etkili olmuştur: Finansal ürün ve hizmetlerin çeşitlenmesi, finansal araçların karmaşıklığının artması, bireylerin yaşam sürelerinin uzaması, emeklilik sistemlerindeki yapısal dönüşümler, gelir dağılımındaki dengesizlikler ve küresel finansal ortamın sürekli değişmesi. Bu faktörlerin ışığında, bireylerin finansal bilgi düzeyinin artırılması, onların ekonomik fırsatları doğru değerlendirmelerine imkân tanımaktadır (Güler, 2015:55).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB, 2011:79–80) raporunda ise bireylerin finansal karar alma süreçlerinde artan sorumlulukları, piyasalardaki belirsizlikler, borçlanma eğilimlerindeki yükseliş ve genel olarak düşük finansal okuryazarlık seviyeleri, finansal bilincin artırılmasının zorunlu olduğunu göstermektedir. Bu nedenle finansal okuryazarlık, yalnızca bireylerin değil, toplumun genel refahı ve ekonomik sistemin istikrarı açısından da stratejik bir öneme sahiptir (Barut ve Çam, 2015:101).

Temizel ve Bayram (2011:76) ise ABD'deki mortgage krizine atıfta bulunarak, finansal okuryazarlığın yalnızca gelişmekte olan ülkelerin değil, tüm dünya toplumlarının ihtiyaç duyduğu temel bir beceri haline geldiğini ifade etmektedir. Bu durum, küresel ölçekte finansal bilincin artırılması ve bireylerin rasyonel karar alma yeteneklerinin güçlendirilmesinin hem ekonomik hem de sosyal istikrar için gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır.

2.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Giderek karmaşılaşan ekonomik yapı, bireylerin finansal kaynaklarını planlı ve bilinçli biçimde yönetmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede finansal okuryazarlık, yalnızca kişisel refahı artıran bir yetkinlik değil; finansal risklere karşı koruyucu bir kalkan ve toplumsal istikrarın da tamamlayıcı unsurudur. Temel kavramları anlayabilen, bütçe yapan, tasarruf ve yatırımını bilgiye dayalı gerçekleştiren bireyler hem yaşam kalitelerini yükseltir hem de makro ölçekte ekonomik dengeye katkı verir. Dolayısıyla finansal okuryazarlığın güçlendirilmesi, bireysel refah kadar ulusal kalkınma açısından da stratejiktir.

Ürün-hizmet çeşitliliği, dijital erişim ve borçlanma araçlarının yaygınlığı, harcamayı kolaylaştırırken bütçe yönetimini zorlaştırmaktadır (Güvenç, 2017:937). Finansal okuryazarlık düzeyinin yükselmesi, yanlış karar riskini azaltır ve bireysel çıkarların korunmasını destekler (Er vd., 2014:114). Nitelikli finansal kararlar, kısa-uzun vadeli yaşam kalitesini artırırken; yetersiz bilgiye dayalı tercihler birikim ve hedefleri zedeleyebilir. 2008 mortgage krizi, düşük finansal okuryazarlığın sonuçlarını çarpıcı biçimde göstermiştir. Kredi kartı yönetiminden emeklilik planlamasına, sigortadan menkul-gayrimenkul yatırımlarına kadar geniş yelpazede bilgi ve farkındalık gereklidir; araştırmalar, yüksek düzeyde finansal okuryazarlığın daha etkin kararlarla ilişkili olduğunu göstermektedir (Durmuşkaya ve Kavas, 2018:926). Optimum karar verme ve ekonomik güvenlik; piyasa dinamiklerini izleme, yeni ürünlerin karmaşıklığını anlama ve değişime uyum sağlama kapasitesiyle yakından bağlantılıdır (Öztürk ve Demir, 2015:116). Haneler özelinde yetersiz finansal okuryazarlık, hatalı karar riskini artırır (Calcagno ve Monticone, 2015:1) ve dalgalı piyasalarda hazırlıksız bireyleri daha kırılgan kılar (Hung vd., 2009:22).

Finansal okuryazarlık, piyasaların etkin ve istikrarlı işlemesine katkı verir; tasarrufların yatırım kanallarına yönelmesiyle kaynak tahsisi iyileşir (Sarigül, 2015:114; Başçı vd., 2020:8). Bilinçli yatırımcı talebi, kurumları daha kaliteli ürün ve hizmet üretimine iter (Öztürk, 2014:47; Kaya ve Kılıç, 2021:296-315) ve “yastık altı” birikimlerin sisteme kazandırılmasını kolaylaştırır (Fettahoğlu, 2015:113). Etkin aracılık, risklerin doğru fiyatlanması ve şokların emilmesi de finansal okuryazarlığın yaygınlığıyla güçlenir (Morgan ve Pontines, 2014:4). Tersine, bilgi eksikliğiyle alınan hatalı kararlar, bireysel kaybı aşarak sistemik istikrarı da zayıflatır.

Yeni ürünler, piyasa karmaşıklığı, teknolojik dönüşüm ve küreselleşme, finansal okuryazarlığın toplumsal önemini artırmaktadır (Mian, 2014:5). Bu yetkinlik; bireysel strateji geliştirmeyi desteklemekle kalmayıp, toplumsal refah ve sürdürülebilir kalkınmanın da temelidir (Arora, 2016:9; Lusardi ve Mitchell, 2014:7; Saber, 2020:13). Finansal bilgi düzeyi yüksek bireyler, ailelerinin geleceğine ilişkin daha rasyonel kararlar alır. Bu da sosyal bütünlüğü ve kalkınmayı destekler (Hogart, 2006:1). Tasarrufların ekonomiye kanalize olması, istikrar ve

sürdürülebilirlik için kritiktir (Atkinson ve Messy, 2013:20). Tersine, düşük okuryazarlık; kriz dönemlerinde bireysel refahın yönetilememesi ve rekabet baskısının zayıflaması yoluyla genel performansı olumsuz etkileyebilir (Dwiastanti, 2015:00; Hastings vd., 2013:350). Bu nedenle politika yapıcılar, giderek karmaşılaşan finansal kararlara karşı koruyucu bir politika aracı olarak finansal okuryazarlığı güçlendirmeyi gerekli görmektedir (Fernandes vd., 2014:1861).

2.3. Girişimcilik Performansı

Girişimcilik kavramı, köken olarak Fransızca entrepreneur sözcüğünden gelmekte olup Orta Çağ'da eyleme geçen, ticari faaliyet yürüten kişileri tanımlamak için kullanılmıştır (Çetindamar, 2002:210). Günümüzde ise girişimcilik; daha önce gerçekleştirilmemiş üretim ya da hizmetleri teknolojinin sunduğu imkânlarla hayata geçirme, yeni iş alanları oluşturma, dağıtım ve pazarlama süreçlerini planlama ve finansal sürdürülebilirlik sağlayarak bireysel ve toplumsal değer yaratma süreci olarak tanımlanmaktadır.

Girişimcilik, çevredeki fırsatları fark ederek bu fırsatları plan ve projelere dönüştürme, gerekli kaynakları organize etme ve risk üstlenme sürecidir (Çiçek ve Durna, 2012:17–31). Bu süreçte girişimci, yalnızca ekonomik kazanç elde eden kişi değil; aynı zamanda yenilikçi düşünceyle topluma katkı sağlayan bir aktör konumundadır. Etkin bir girişimci, kaynak yönetimini planlı biçimde yürütmeli, yatırımcı ilişkilerini geliştirmeli ve mevcut fırsatları sürdürülebilir yatırımlara dönüştürebilmelidir.

Girişimcilik yalnızca kullanılmamış kaynakların değerlendirilmesiyle sınırlı değildir; mevcut kaynakların farklı biçimlerde yeniden işlenmesi, dönüştürülmesi ya da yeni teknolojilerle birleştirilmesi de girişimci faaliyetlerin kapsamına girer. Teknolojik gelişmeler, bu sürecin yenilikçi yönünü güçlendirerek üretim ve hizmet alanlarında verimliliği artırmaktadır (Şengül, 2022:22). Bu nedenle teknoloji, modern girişimciliğin hem temel aracı hem de gelişiminin belirleyici unsuru haline gelmiştir.

Girişimcilik; mühendislik, sağlık, hukuk, eğitim, endüstri ve tarım gibi farklı alanlarda etkisini göstermektedir. Artan nüfus, işsizlik oranları, ekonomik dalgalanmalar ve küresel rekabet, girişimciliği ekonomik kalkınma için daha da kritik bir konuma taşımıştır (Küçükaltan, 2009:21). Başarılı girişimcilik örneklerinin, ülkelerin ekonomik büyümesine ve istihdam artışına doğrudan katkı sağladığı pek çok çalışma ile kanıtlanmıştır (Yüzüak, 2010:21–24). Bu nedenle girişimcilik, ekonomik istikrarı hedefleyen ülkeler için yalnızca bir ekonomik araç değil, aynı zamanda stratejik bir politika alanıdır.

Tarihsel olarak girişimcilik olgusu, ilkel topluluklardan günümüz bilgi toplumuna kadar sürekli bir evrim geçirmiştir. Göçebe dönemlerdeki takas ekonomisi, kabileler arası alışveriş ve ürün değişimi, girişimciliğin ilk örneklerini oluşturmuştur (Ercan ve Gökdeniz, 2009:60). Orta Çağ'da ticaretin canlanmasıyla birlikte girişimcilik daha sistematik hale gelmiş, özellikle tüccarların öncülüğünde sınır ötesi ticaret gelişmiştir. 13. yüzyılda kurulan pazarlar ve fuarlar, ticari ağların genişlemesini sağlayarak sermaye birikiminin ve bankacılığın temellerini oluşturmuştur. Aynı dönemde inşa edilen dini ve kamu yapıları da girişimciliğin mühendislik alanına taşındığını göstermektedir (Yurtseven, 2007:55).

Rönesans ve Reform hareketleri, girişimciliğin entelektüel boyut kazanmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bilimsel ilerlemeler ve özgür düşünce ortamı, yeni buluşların doğmasına ve üretim biçimlerinin değişmesine zemin hazırlamıştır. 18. yüzyılda İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi ise girişimciliğin kurumsal kimliğe kavuştuğu bir dönem olmuştur. Buharlı makine, tren ve gemi gibi yenilikler üretim hızını artırmış, iş gücünün kentlere göç etmesine ve yeni sektörlerin doğmasına neden olmuştur (Çakmak, 2003:73–75).

19. ve 20. yüzyıllarda girişimcilik, yenilik ve istihdam yaratma kapasitesiyle ekonomik kalkınmanın motoru haline gelmiştir. 21. yüzyıla gelindiğinde ise dijital dönüşüm, yapay zekâ, Metaverse ve otomasyon gibi teknolojiler girişimciliğin sınırlarını yeniden tanımlamıştır (Karabey, 2009:23). Geleneksel mesleklerin öneminin azalmasına rağmen, teknoloji tabanlı girişimler yeni istihdam biçimlerinin ve ekonomik fırsatların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bugün Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Japonya, İsviçre, Finlandiya ve Almanya gibi ülkeler; girişimcilik politikalarına yaptıkları yatırımlarla hem ekonomik büyüme hem de sosyal refah açısından önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bu örnekler, girişimciliğin yalnızca ekonomik canlılık yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal refahı artıran, yenilik ve üretkenliği teşvik eden bir kalkınma unsuru olduğunu açıkça göstermektedir.

2.4. Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Girişimcilikle İlişkisi

Finansal okuryazarlık; bütçeleme, tasarruf, borç yönetimi ve yatırım kararlarını rasyonel zeminde almayı mümkün kılan bilgi-beceri bütünüdür ve girişimcinin sermayeyi etkin tahsis etmesi, nakit akışını yönetmesi ve belirsizlik altında karar vermesi için kritik bir girdidir (Sarigül, 2015; Anbar ve Anbar, 2016). Bu nedenle literatürde finansal okuryazarlığın girişimcilik niyeti, performansı ve sürdürülebilir büyüme ile pozitif ilişkili olduğu çeşitli örneklerle gösterilmiştir (Lusardi ve Mitchell, 2014). İlişkiyi açıklamak üzere üç ana kanal öne çıkar. Bunlar (Anbar ve Anbar, 2016; Lusardi ve Mitchell, 2014);

- (i) İnsan sermayesi yaklaşımı finansal bilgi, girişimcinin yatırım ve finansman kararlarında hata olasılığını azaltır.
- (ii) Davranışsal finans bütçe disiplini ve risk algısındaki bilişsel yanlılıklar daha iyi finansal okuryazarlıkla törpülenir.
- (iii) Kaynak-temelli bakış finansal yetkinlik, rakiplerce taklidi güç bir örgütsel yetenek olarak performansı besler.

Ampirik bulgular, finansal okuryazarlığı yüksek bireylerin girişimciliğe yönelme olasılığının arttığını ve başlangıç aşamasında daha gerçekçi iş planları oluşturduklarını göstermektedir. Çin örneğinde finansal bilgi düzeyi ile girişimcilik motivasyonu ve sonuç göstergeleri arasında anlamlı pozitif ilişkiler raporlanmıştır (Li ve Qian, 2020). Benzer şekilde KOBİ bağlamında finansal bilgiye erişim ve kullanım yoğunluğu, iş kurma ve işini sürdürme kararlarını güçlendirmektedir (Usama ve Yusoff, 2019).

Literatürün önemli bir hattı, finansal okuryazarlığın operasyonel etkinlik, kârlılık ve büyüme gibi performans metrikleri üzerindeki etkisine odaklanır. KOBİ’lerde finansal bilgi kullanımı ile performans arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir (Üngör, 2021). Bu ilişki; borçlanma maliyetinin düşürülmesi, çalışma sermayesinin döngü hızının artırılması ve yatırım kararlarının zamanlamasının iyileştirilmesi gibi ara mekanizmalar üzerinden açıklanır (Anbar ve Anbar, 2016; Durmuşkaya ve Kavas, 2018).

Tarımsal üretimin belirsizlik ve risk yoğun doğası, finansal okuryazarlığın etkisini daha görünür kılar. Kenya’da kadın çiftçiler üzerinde yapılan bir araştırma, finansal bilgi düzeyi ile tarımsal girişimcilik performansı arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu; finansal bilginin gelir artışı ve yatırım başarısıyla birlikte seyrettiğini göstermiştir (Cherotich vd., 2019). Genç tarım girişimcilerinde finansal okuryazarlık; girişimcilik niyeti ve teknoloji adaptasyonunu güçlendiren belirleyici bir unsur olarak raporlanmıştır (Rashid vd., 2024). Nitel bulgular da finansal bilgiye dayalı karar süreçlerinin planlılık, analitiklik ve sürdürülebilirlik çıktılarını ürettiğini ortaya koymaktadır (Mohammadi Khyareh ve Zivary, 2025).

Çalışmalar, salt “bilgi düzeyi”nin ötesinde finansal bilgiye erişim, danışmanlık ve eğitim programlarının girişimcilik performansını dolaylı olarak etkilediğine işaret eder. Finansal okuryazarlığın yükseltilmesi, krediye erişim kalitesini artırarak yatırım ölçeği ve çeşitliliğini genişletir. Ayrıca bütçe disiplini ve tasarruf davranışlarını güçlendirir (Usama ve Yusoff, 2019; Lusardi ve Mitchell, 2014). Stratejik yönetim bağlamında finansal bilginin karar süreçlerine sistematik entegrasyonu, kriz dayanıklılığı ve uzun vadeli sürdürülebilirlik için kritik görülmektedir.

Literatürde kullanılan ölçüm araçları (öz-bildirim anketleri, finansal bilgi testleri, davranış göstergeleri) ile performans çıktıları (özel performans, kârlılık, satış büyümesi, yenilikçilik) arasındaki çeşitlilik, bulguların karşılaştırılabilirliğini sınırlar (Lusardi ve Mitchell, 2014). Hanehalkı düzeyinde düşük finansal okuryazarlığın yaygınlığı, mikro düzey hatalı kararların makro sonuçlara evrilebileceğini ima eder (Calcagno ve Monticone, 2015). Sektörel kırımlarda (özellikle tarım özelinde) yerel ekosistem, finansmana erişim koşulları ve iklimsel belirsizlik gibi bağlamsal etmenler, ilişki katsayılarını farklılaştırabilir (Cherotich vd., 2019; Rashid vd., 2024). Bu nedenle tarımsal girişimciler üzerinde bölge-özü, çok değişkenli ve boylamsal çalışmaların artırılması önerilmektedir (Üngör, 2021; Mohammadi Khyareh ve Zivary, 2025).

Genel eğilim, finansal okuryazarlığın girişimcilik niyeti ve performansını güçlendirdiği yönündedir. Özellikle tarım sektöründe belirsizliklerin yoğunluğu, finansal bilginin risk yönetimi, nakit akışı disiplini ve yatırım kararlarının zamanlanması üzerinden performansa yansıtılmasını daha belirgin kılar. Bununla birlikte ölçüm farklılıkları ve bağlamsal koşullar nedeniyle ilişki şiddeti değişebilmektedir. Bu durum, Bursa tarım ekosistemi gibi yerel alanlarda yapılacak uygulamalı çalışmaların literatüre katkı potansiyelini artırmaktadır (Li ve Qian, 2020; Üngör, 2021; Cherotich vd., 2019; Rashid vd., 2024).

3. ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI

Bu araştırmada, finansal okuryazarlığın girişimcilik performansı üzerindeki etkisini ve bu ilişkinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Bursa ilinde tarım sektöründe faaliyet gösteren girişimciler oluşturmaktadır. Örneklem ise, kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılan 393 tarım girişimcisinden oluşmaktadır.

Veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır: (1) Demografik Bilgiler, (2) Girişimcilik Eğilimi Ölçeği ve (3) Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği. Ölçeklerde 5’li Likert tipi derecelendirme (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum) kullanılmıştır.

Kullanılan ölçeklerin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Küresellik Testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Ölçek	Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Değeri	Bartlett Testi (p-değeri)
Girişimcilik Eğilimi Ölçeği	0.909	<0.001
Finansal Okuryazarlık Ölçeği	0.900	<0.001

Tablo 1’e göre, Girişimcilik Eğilimi Ölçeği için KMO değeri 0.909, Finansal Okuryazarlık Ölçeği için ise 0.900 olarak bulunmuştur. Her iki değerin de 0.60’tan yüksek olması, veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Bartlett testlerinin de istatistiksel olarak anlamlı çıkması ($p<0.001$), değişkenler arasında faktör analizi yapmaya yetecek düzeyde ilişki olduğunu doğrulamıştır. Ölçeklerin güvenilirliğini ölçmek için Cronbach’s Alpha katsayıları hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 2. Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach’s Alpha (α)
Girişimcilik Eğilimi Ölçeği	14	0.878
Finansal Okuryazarlık Ölçeği	14	0.908

Girişimcilik Eğilimi Ölçeği’nin güvenilirlik katsayısı 0.878 olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Finansal Okuryazarlık Ölçeği’nin ilk analizde Cronbach’s Alpha katsayısı 0.908 olarak hesaplanmış ve ölçeğin iç tutarlılığının zayıf olduğu görülmüştür. Bu sorunu gidermek amacıyla, ölçekteki 8 adet olumsuz ifade (FO1, FO3, FO4, FO5, FO7, FO8, FO9, FO11) ters kodlanmıştır. Ters kodlama sonrası yapılan analizde, madde-toplam korelasyonu 0.30’un altında kalan iki madde (FO2 ve FO7) ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 12 madde ile yapılan nihai güvenilirlik analizi sonucunda, Finansal Okuryazarlık Ölçeği’nin Cronbach’s Alpha katsayısı 0.908 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Elde edilen veriler istatistiksel bir yazılım programı kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için frekans ve yüzde analizleri yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek amacıyla Pearson Korelasyon analizi ve Basit Doğrusal Regresyon analizi kullanılmıştır. Gruplar arasındaki ortalama farklarını incelemek için Bağımsız Örneklem T-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

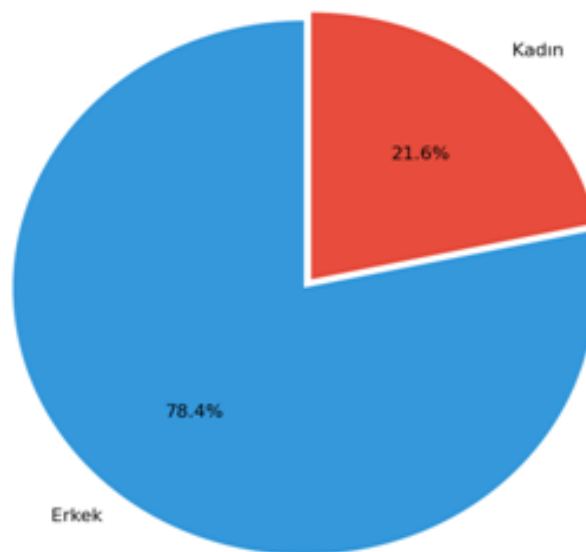
Araştırmaya katılan 393 girişimcinin demografik özellikleri incelendiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun erkek (%78.4) olduğu görülmektedir. Yaş dağılımına bakıldığında, katılımcıların %31.8’i “26-35” yaş aralığında, %27.5’i ise “36-45” yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Eğitim durumu açısından, “Lise” mezunları (%36.6) en büyük grubu oluştururken, bunu “İlkokul” ve “Lisans” mezunları (%14.8) takip etmektedir. Katılımcıların %62.3’ü evli, %36.9’u ise bekârdır. Demografik özelliklere ilişkin detaylı frekans dağılımları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımı

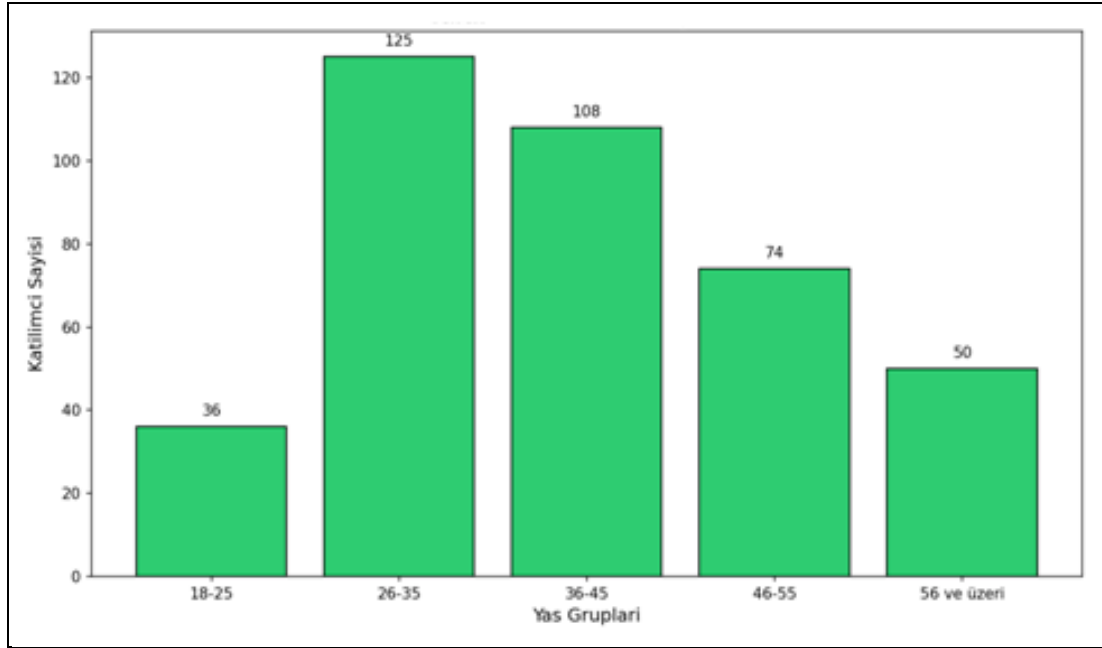
Değişken	Kategori	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	308	78.4
	Kadın	85	21.6
Yaş	18-25	36	9.2
	26-35	125	31.8
	36-45	108	27.5
	46-55	74	18.8
	56 ve üzeri	50	12.7
Eğitim Durumu	İlkokul	58	14.8
	Ortaokul	55	14.0
	Lise	144	36.6
	Ön lisans	49	12.5
	Lisans	58	14.8
	Yüksek lisans/doktora	29	7.4
Medeni Durum	Evli	245	62.3
	Bekar	145	36.9
	Diğer	3	0.8
Aylık Gelir (TL)	10.000 - 19.999	89	22.6
	20.000-29.999	127	32.3
	30.000-39.999	100	25.4
	40.000 ve üzeri	77	19.6

Şekil 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan tarım girişimcilerinin %78.4'ünün erkek, %21.6'sının ise kadın olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Şekil 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan tarım girişimcilerinin %78.4'ünün erkek, %21.6'sının ise kadın olduğu görülmektedir. Bu dağılım, Türkiye'de tarım sektöründeki genel cinsiyet yapısını yansıtmakta ve sektörde erkek egemen bir yapının devam ettiğini göstermektedir.

Şekil 2. Katılımcıların Yaş Dağılımı

Şekil 2’de görüldüğü üzere, katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde en yoğun grubun %31.8 ile 26-35 yaş arası genç girişimciler olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, tarım sektöründe genç ve dinamik bir girişimci kuşağının varlığına işaret etmektedir.

5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZ TESTLERİ

Finansal okuryazarlık düzeyi ile girişimcilik performansı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon ve Basit Doğrusal Regresyon analizleri yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4 ve Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 4. Finansal Okuryazarlık ve Girişimcilik Performansı Korelasyon Analizi

	Finansal Okuryazarlık	Girişimcilik Performansı
Finansal Okuryazarlık	1	0.570**
Girişimcilik Performansı	0.570**	1

0.570’lik Pearson korelasyon katsayısı, "orta düzeyde" bir ilişkiye işaret etmektedir. Bu bulgu, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan girişimcilerin, daha yüksek girişimcilik performansı sergileme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Korelasyon analizi sonucu, finansal bilgi ve becerilerin girişimcilik sürecinde kritik bir kaynak oluşturduğu teorik varsayımını desteklemektedir.

Tablo 5. Finansal Okuryazarlığın Girişimcilik Performansına Etkisi Regresyon Analizi

Model	B	Std. Hata	t	p
(Sabit)	15.20	2.85	-	5.33
Finansal Okuryazarlık	0.068	0.11	0.570	6.18

$$R=0.570, R^2=0.325$$

Modelin açıklama gücü ($R^2 = 0.325$), sosyal bilimler araştırmaları için kabul edilebilir düzeydedir. Finansal okuryazarlık tek başına girişimcilik performansı varyansının önemli bir kısmını açıklamakla birlikte, performansın geri kalanını açıklayan başka faktörlerin (pazarlama becerileri, yenilikçilik, sosyal sermaye vb.) de varlığına işaret etmektedir. Standartlaştırılmamış regresyon katsayısı ($B = 0.68$), finansal okuryazarlığın girişimcilik performansı üzerindeki pratik etkisinin derecesini göstermektedir. Standartlaştırılmış beta katsayısının ($\beta = 0.570$) Tablo 4’teki korelasyon katsayısına eşit olması, analizler arasındaki tutarlılığı doğrulamaktadır. Bu sonuca göre H1 hipotezi kabul edilmiştir.

Demografik değişkenlerin finansal okuryazarlık ve girişimcilik performansı üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla yapılan t-testi ve ANOVA analizlerinin sonuçları Tablo 6’da özetlenmiştir.

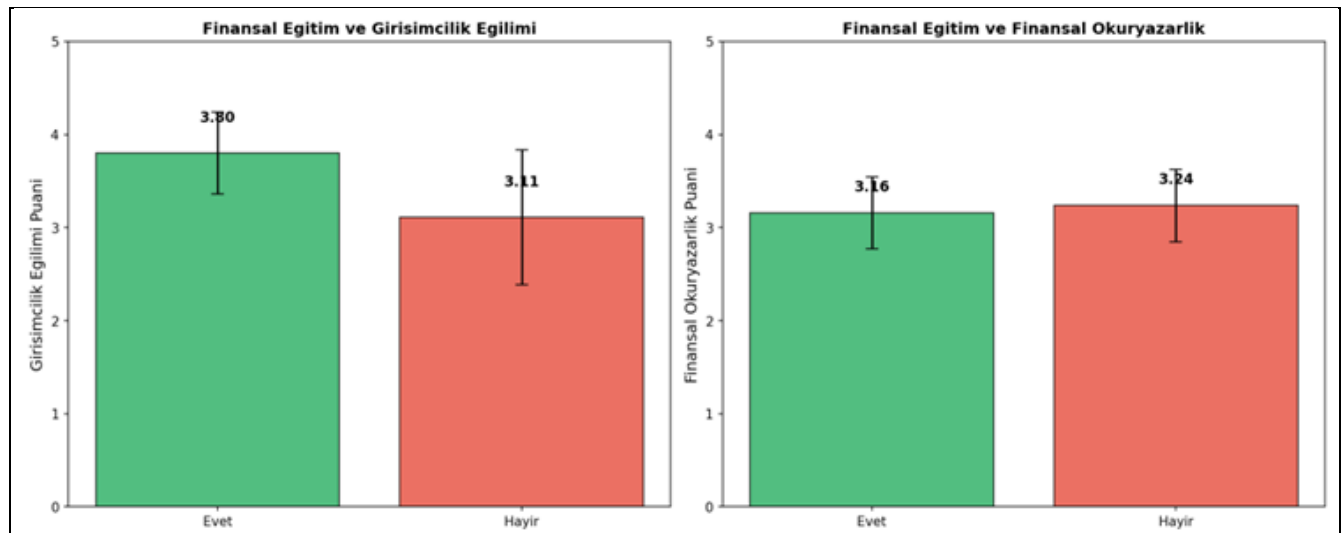
Tablo 6. Demografik Değişkenlere Göre Farklılık Analizleri

Değişken	Grup	Girişimcilik (Ort. ± SS)	Fin. Okuryazarlık (Ort. ± SS)	Test Sonucu (p)
Cinsiyet	Erkek	3.30 ± 0.75	3.21 ± 0.37	G: 0.014*, F: 0.943
	Kadın	3.52 ± 0.59	3.21 ± 0.45	
Fin. Eğitim	Evet	3.80 ± 0.44	3.16 ± 0.39	G: <0.001*, F: 0.045*
	Hayır	3.11 ± 0.72	3.24 ± 0.39	
Yaş	18-25	3.33 ± 0.54	3.16 ± 0.36	G: <0.001*, F: 0.305
	26-35	3.65 ± 0.63	3.19 ± 0.41	
	36-45	3.40 ± 0.65	3.19 ± 0.37	
	46-55	3.12 ± 0.74	3.25 ± 0.40	
	56+	2.83 ± 0.76	3.30 ± 0.37	
Eğitim	İlkokul	2.64 ± 0.66	3.37 ± 0.39	G: <0.001*, F: <0.001*
	Ortaokul	3.02 ± 0.62	3.29 ± 0.38	
	Lise	3.51 ± 0.66	3.23 ± 0.32	
	Ön lisans	3.47 ± 0.67	3.20 ± 0.46	
	Lisans	3.68 ± 0.46	3.11 ± 0.36	
	Yüksek Lisans/Doktora	4.40 ± 0.51	4.46 ± 0.48	

Not: * $p < 0.05$. G: Girişimcilik, F: Finansal Okuryazarlık.

Analiz sonuçlarına göre kadın girişimcilerin girişimcilik eğilimi puanları (Ort=3.52), erkeklere (Ort=3.30) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir ($p < 0.05$). Daha önce finansal eğitim alanların girişimcilik eğilimleri (Ort=3.80), almayanlara (Ort=3.11) göre anlamlı şekilde daha yüksektir ($p < 0.001$). Girişimcilik eğilimi puanları yaş, eğitim ve gelir grupları arasında da anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p < 0.001$). Bu sonuçlara göre, demografik değişkenlerin girişimcilik ve finansal okuryazarlık üzerinde farklılaştırıcı bir etkisi olduğu görülmektedir. Dolayısıyla **H2 hipotezi kabul edilmiştir**.

Şekil 4. Finansal Eğitim Alma Durumuna Göre Girişimcilik Eğilimi

Şekil 4, finansal eğitim alan ve almayan girişimcilerin girişimcilik eğilimi ortalama puanlarını karşılaştırmaktadır. Finansal eğitim almış olan grubun ortalama puanının (3.80), almamış olan gruba (3.11) göre belirgin şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu fark, finansal eğitimin girişimcilik motivasyonunu ve eğilimini artırmada ne kadar etkili olduğunu görsel olarak ortaya koymaktadır.

6. SONUÇ

Bu araştırma, Bursa tarım sektöründeki girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin girişimcilik performanslarına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın en temel bulgusu, genel örnekleme finansal okuryazarlık ile girişimcilik performansı arasında istatistiksel olarak anlamlı $r=0.570$ ($p<0.001$), pozitif ve orta düzeyde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, literatürdeki çalışmalarla (örn. Li ve Qian, 2020; Usama ve Yusoff, 2019) uyumludur. Finansal okuryazarlığın girişimcilik performansını açıklamak için yeterli bir değişken olduğunu ortaya koymuştur. Tarım sektörünün kendine özgü dinamikleri, risk yapısı ve girişimcilerin karşılaştığı diğer yapısal sorunlar (*pazarlama, teknolojiye erişim vb.*) bu ilişkide daha baskın rol oynuyor olabileceği değerlendirilmektedir.

Ancak araştırmanın daha derinlemesine analizleri, dikkate değer farklılıklar ortaya koymuştur. Özellikle demografik alt gruplarda yapılan korelasyon analizleri, finansal okuryazarlığın etkisinin belirli gruplarda belirginleştiğini göstermiştir. 26-35 yaş arası genç girişimcilerde ve eğitim seviyesi “Ön lisans” ve üzeri olanlarda finansal okuryazarlığın girişimcilik performansı ile pozitif bir ilişki göstermesi, bu grupların finansal bilgiyi daha etkin bir şekilde performansa dönüştürebildiğine işaret etmektedir. Bu durum, genç ve eğitilmiş girişimcilerin finansal planlama, risk yönetimi ve yatırım kararlarında daha rasyonel ve bilgilendirilmiş hareket etme eğiliminde olmalarıyla açıklanabilmektedir.

Araştırmanın en çarpıcı bulgularından biri, daha önce finansal eğitim almış olan girişimcilerin, almayanlara kıyasla anlamlı derecede daha yüksek girişimcilik eğilimine sahip olmasıdır. Bu sonuç, finansal eğitimin sadece bilgi aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda bireylerin risk alma, fırsatları değerlendirme ve kendi işini kurma konusundaki motivasyonlarını ve özgüvenlerini de artırdığını göstermektedir. Bu bulgu, politika yapıcılar için önemli bir mesaj içermektedir: Tarım sektöründe girişimciliği teşvik etmenin en etkili yollarından biri, hedef kitleye yönelik nitelikli finansal eğitim programları düzenlemektir.

Araştırmanın en dikkat çekici bulgularından biri, finansal okuryazarlık eğitiminin ve genel eğitim seviyesinin finansal okuryazarlık üzerindeki güçlü pozitif etkisidir. Finansal eğitim alan girişimcilerin, almayanlara kıyasla 1,52 puan daha yüksek bir ortalamaya sahip olması, bu tür eğitimlerin bireylerin finansal bilgi, tutum ve davranışlarını şekillendirmede ne kadar kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Benzer şekilde, eğitim seviyesi arttıkça finansal okuryazarlık puanlarının da kademeli olarak artması (İlkokul: 2.84, Yüksek Lisans/Doktora 4.46), genel eğitimin finansal bilinç üzerindeki temel etkisini vurgulamaktadır. Bu sonuçlar, finansal okuryazarlığın sadece özel eğitimlerle değil, aynı zamanda bireyin genel entelektüel kapasitesi ve analitik düşünme becerileriyle de yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla girişimcilik ekosistemini güçlendirmeye yönelik politikalar, hem hedef kitleye özel finansal eğitim programlarını hem de genel eğitim seviyesini artırmaya yönelik uzun vadeli stratejileri bir arada düşünmelidir.

Sonuç olarak bu çalışma, finansal okuryazarlığın girişimcilik üzerindeki etkisinin karmaşık ve çok yönlü olduğunu bir kez daha teyit etmiştir. Bulgular, genel bir doğrudan etkiden ziyade, etkinin belirli demografik ve eğitimsel koşullar altında ortaya çıktığını göstermektedir. Bu durum, politika yapıcıların ve eğitimcilerin, girişimciliği teşvik ederken “*herkese uyan tek bir çözüm*” yaklaşımından kaçınmaları gerektiğini göstermektedir. Bunun yerine tarım gibi özel sektörlerdeki genç, eğitilmiş ve kadın girişimciler gibi hedef kitlelere yönelik, onların özel ihtiyaçlarına ve koşullarına göre tasarlanmış finansal eğitim programlarının geliştirilmesi, kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayacaktır. Kadın girişimcilerin daha yüksek girişimcilik eğilimine sahip olması, bu potansiyelin desteklenmesi için özel teşvik ve destek programlarının önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Dijitalleşmenin hız kazandığı günümüzde, e-ticaret ve dijital pazarlama gibi konuları da içeren modern finansal okuryazarlık eğitimlerinin, tarım sektöründeki girişimcilerin rekabet gücünü artırmada kilit rol oynayacağı öngörülmektedir (Ürper, 2018). Gelecekteki çalışmalar, bu araştırmanın sınırlılığı olan finansal okuryazarlık ölçeğini geliştirerek ve farklı coğrafi bölgelerdeki tarım girişimcilerini de kapsayarak bu alandaki bilgiyi daha da derinleştirebilir.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “*en az iki dış hakem*” ve “*çift taraflı körleme*” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Makalede kullanılan ölçek için yazar(lar) tarafından ölçeğin orjinal sahibinden izin alındığı beyan edilmiştir. Yazar(lar), dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermişlerdir. Bu araştırmanın yapılması ile ilgili olarak İstanbul Gedik Üniversitesi Etik Komisyonundan 24/07/2025 tarih ve 2025/4 sayılı “*Etik İzni Belgesi*” alınmıştır. / This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. For the scale used in the article, it is declared by the authors that permission was obtained from the original owner of the scale. The author(s) sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. Regarding the conduct of this research, an "Ethics Permission Certificate" dated 24/07/2025 and numbered 2025/4 was obtained from the Ethics Committee of the İstanbul Gedik University.

YAZAR KATKILARI / AUTHORS' CONTRIBUTIONS:

Kavramsallaştırma, orijinal taslak yazma, düzenleme – Y1 ve Y2, veri toplama, metodoloji, resmi analiz – Y1 ve Y2, Nihai Onay ve Sorumluluk – Y1 ve Y2. / Conceptualization, writing-original draft, editing – Y1 and Y2, data collection, methodology, formal analysis – Y1 and Y2, Final Approval and Accountability – Y1 and Y2.

KAYNAKLAR

- ANBAR, Adem ve ANBAR, Deniz (2016), “*Girişimcinin Başarısında Finansal Okuryazarlığın Rolü*”, **1. Lisansüstü İşletme Öğrencileri Konferansı**, 7-9 Nisan 2016 - Gaziantep, ss.283-294, <https://www.researchgate.net/publication/350022370> (Erişim Tarihi: 03.08.2025).
- ARORA, Akshita (2016), “*Assessment of Financial Literacy Amongst Working Indian Women*”, **Business Analyst**, S.36(2), ss.219-237.
- ATKINSON, Adele ve MESSY, Flore Anne (2013), **Promoting Financial Inclusion Through Financial Education: OECD/INFE Evidence, Policies and Practice**, OECD Publishing, Paris.
- BAŞÇI, Egemen ve KARA, Hakan (2011), “*Finansal İstikrar ve Para Politikası*”, **İktisat İşletme ve Finans**, S.26(302), ss.9-25.
- CALCAGNO, Riccardo ve MONTICONE, Chiara (2015), “*Financial Literacy and the Demand for Financial Advice*”, **Journal of Banking & Finance**, S.50, ss.363-380.
- CAPUANO, Angelo ve RAMSEY, Lan (2011), “*What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics*”, **University of Melbourne Legal Studies Research Paper**, S.540, ss.1-35.
- CHEROTICH, Josephine, AYUYA, Oscar Ingasia ve SIBIKO, Kenneth (2019), “*Effect of Financial Knowledge on Performance of Women Farm Enterprises in Kenya*”, **Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies**, S.9(3), ss.294-311.
- COŞKUN, Selin (2016), “*Üniversite Öğrencilerinin Finansal Davranış ve Tutumlarının Belirlenmesi: Finansal Okuryazarlık Alguları Üzerine Bir Araştırma*”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, S.5(7), ss.2247-2258.
- ÇAKMAK, Orhan (2003), “*Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi*”, **Piyasa Dergisi**, S.8(315), ss.61-77.
- ÇAM, Alper Veli ve BARUT, Abdulkadir (2015), “*Finansal Okuryazarlık Düzeyi ve Davranışları: Gümüşhane Üniversitesi Önlisans Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma*”, **Global Journal of Economics and Business Studies**, S.4(7), ss.63-72.

- ÇİÇEK, Recep ve DURNA, Ufuk (2012), “*Meslek İdealleri ve Girişimcilik Niyetleri*”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.9(17), ss.17–31.
- DOĞAN, Zeki, ARSLAN, Seçkin ve BERKMAN, Ayberk (2015), “*Türkiye’de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları: Tarihsel Bir Bakış*”, **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.8(1), ss.29-41.
- DURMUŞKAYA, Sedat ve KAVAS, Yunus Bahadır (2018), “*Akademik Gelişim ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişkinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma*”, **Yönetim ve Ekonomi**, S.25(3), ss.925-939.
- DWIASTANTI, Anis (2015), “*Financial Literacy as the Foundation for Individual Financial Behavior*”, **Journal of Education and Practice**, S.6(33), ss.99-104.
- ERCAN, Salih ve GÖKDENİZ, İsmail (2009), “*Girişimciliğin Gelişim Süreci ve Girişimcilik Açısından Kazakistan*”, **Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, S.49, ss.59-82.
- FERNANDES, Daniel, LYNCH, Jhon ve NETEMEYER, Richard (2014), “*Financial Literacy, Financial Education, and Downstream Financial Behaviors*”, **Management Science**, S.60(8), ss.1861-1883.
- FETTAHOĞLU, Sibel (2015), “*Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistemin Derinliği Üzerindeki Etkisi*”, **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, S.37(1), ss.111-120.
- GÖKMEN, Habil (2012), **Finansal Okuryazarlık**, Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- GÜLER, Emine (2015), “*Hane Halkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- GÜVENÇ, Hülya (2017), “*Öğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık*”, **İlköğretim Online**, S.16(3), ss.935-948.
- HASTINGS, Justine, MADRIAN, Birigitte ve SKIMMYHORN, Wiliam (2013), “*Financial Literacy, Financial Education, and Economic Outcomes*”, **Annual Review of Economics**, S.5, ss.347-373.
- HILGERT, Mariana ve HOGARTH, Jeanne (2013), “*Household Financial Management: The Connection Between Knowledge and Behavior*”, **Federal Reserve Bulletin**, S.89(7), ss.309-322.
- HUNG, Angela A., PARKER, Andrew M. ve YOONG, Joanne K. (2009), “*Defining and Measuring Financial Literacy*”, **RAND Working Corporate Web Page**, 2 November 2009, https://www.rand.org/pubs/working_papers/WR708.html (Erişim Tarihi: 03.08.2025).
- HUSTON, Sandra (2010), “*Measuring Financial Literacy*”, **Journal of Consumer Affairs**, S.44(2), ss.296-316.
- KARABEY, Canan Nur (2009), “*Girişimcilikte Fırsat Tanımlamayı Etkileyen Bireysel Faktörler: Beşeri ve Sosyal Sermaye Perspektifi*”, **Doktora Tezi**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- KAYA, Irmak Uraz ve KILIÇ, Burak (2021), “*Finansal Okuryazarlık ve Dijitalleşme: Ölçek Geliştirme Üzerine Bir Çalışma*”, **İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi**, S.6(15), ss.296-315.
- KILIÇ, Yunus, ATA, Ali ve SEYREK, İbrahim (2015), “*Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma*”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, S.66, ss.129-150.
- KÜÇÜKALTAN, Derman (2009), “*Genel Bir Yaklaşımla Girişimcilik*”, **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, S.4(1), ss.21.
- LI, Rui ve QIAN, Yanhong (2020), “*Financial Literacy and Entrepreneurial Success*”, **Journal of Small Business Management**, S.58(3), ss.584-606.
- LI, Yue (2024), “*The Impact of Cyber Entrepreneurship Education on Chinese College Students’ Self-Efficacy and Intention in Cyber Entrepreneurship*”, **Education+Training**, S.66(2/3), ss.252-272.
- LUSARDI, Aannamaria ve MITCHELL, Olivia (2014), “*The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence*”, **American Economic Journal: Journal of Economic Literature**, S.52(1), ss.5-44.

- MIAN, Tariq Saeed (2014), “Examining the Level of Financial Literacy Among Saudi Investors and its Impact on Financial Decisions”, **International Journal of Accounting and Financial Reporting**, S.4(2), ss.312–328.
- MORGAN, Peter ve PONTINES, Victor (2014), “Financial Stability and Financial Inclusion”, **Asian Development Bank Institute**, S.488. ss.1-18.
- OECD (2005), **Improving Financial Literacy: Analysis of Issues And Policies**, Organisation for Economic Co-operation and Development Publishing, Paris.
- ÖZTÜRK, Elvan (2014), “Finansal Okuryazarlığın Bankacılık Sektörü Açısından Önemi”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, S.64(1), ss.45-58.
- ÖZTÜRK, Elvan ve DEMİR, Yusuf (2015), “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Bireylerin Yatırım Kararları Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, S.67(1), ss.114-129.
- REMUND, David (2010), “Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy”, **Journal of Consumer Affairs**, S.44(2), ss.276-295.
- RIDHA, Rizki Novanda ve WAHYU, Budi Priyatna (2017), “Entrepreneurship Intention in Agricultural Sector of Young Generation in Indonesia”, **Asia Pacific Journal of Innovation and Entrepreneurship**, S.11(1), ss.76-89.
- SABER, Abdullatef (2020), “The Impact of Financial Literacy on Household Wealth in the Kingdom of Saudi Arabia”, **Doctoral Dissertation**, Victoria University, Melbourne – Australia.
- SARIGÜL, Haşmet (2015), “Finansal Okuryazarlık ve Bunu Etkileyen Demografik Faktörler: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, S.65, ss.1-18.
- ŞENGÜL, Fatih (2022), “Girişimcilik Ekosistemi Dinamikleri ve Önceliklendirilmesi”, **Yüksek Lisans Tezi**, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- TAFT, Marzieh Kalanteria, HOSEIN, Zare, MEHRIZI, Seyyid Muhammad ve ROSHAN, Abdoreza (2013), “The Relation Between Financial Literacy, Financial Wellbeing and Financial Concerns”, **International Journal of Business and Management**, S.8(11), ss.(63).
- TEMİZEL, Fatih ve BAYRAM, Fatih (2011), “Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, S.12(1), ss.73-86.
- TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI (2011), **Finansal İstikrar Raporu**, TCMB Yayınları, Ankara, S.12.
- TWUMASI, Martinson , JIANG ,Yuansheng , ADHIKARI, Salina., GYAMFI, Adu ve ASARE, Isaac (2022), “Financial Literacy and its Determinants: The Case of Rural Farm Households in Ghana”, **Agricultural Finance Review**, S.82(4), ss.641-656.
- USAMA, Khadijah Muhammad ve YUSOFF, Wan Fauizah Wan (2019), “The Impact of Financial Literacy on Business Performance of Small and Medium Enterprises (Smes) in Malaysia”, **International Journal of Business and Social Science**, S.10(3), ss.84-91.
- UZUNDUMLU, Ahmet Semih (2012), “Tarım Sektörünün Ülke Ekonomisindeki Yeri ve Önemi”, **Alinteri Journal of Agriculture Science**, S.22(1), ss.34-44.
- ÜNGÖR, Aslıhan (2021), “Finansal Okuryazarlığın KOBİ Performansı Üzerine Etkisi: Bursa İli Örneği”, **Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.40(1), ss.71-90.
- ÜRPER, Perihan (2018), “Girişimciliği Etkileyen Bireysel ve Çevresel Faktörlerin Değerlendirilmesi”, **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, S.13(1), ss.31-48.
- YURTSEVEN, Rıdvan (2007), **Girişimcilik: Küçük Bir İşletme Kurmak ve Yönetmek**, Detay Yayıncılık, Ankara.

YÜZÜAK, Elif (2010), “Üniversitelerde Öğrenim Gören Kız Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerini Etkileyen Faktörler: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF Örneği”, **Yüksek Lisans Tezi**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

EK: KATILIMCI BİLGİLENDİRME VE GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, “**Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Girişimcilik Performansına Etkisi: Bursa Tarım Sektörünün Analizi**” başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Araştırma, İSTANBUL GEDİK Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’ne bağlı Sosyal Bilimler Anabilim Dalı’nda yürütülmekte olup, İsmail Özdemir danışmanlığında Adem Şengül tarafından gerçekleştirilmektedir.

Anket formu, sizin finansal okuryazarlık düzeyiniz ve girişimcilik eğilimleriniz hakkında bilgi edinilmesini amaçlamaktadır. Bu araştırma tamamen bilimsel amaçlıdır ve elde edilen veriler sadece bu çalışmanın analizi için kullanılacak, **gizliliğiniz titizlikle korunacaktır**. Ankette kimliğinizi doğrudan belirleyici herhangi bir bilgi talep edilmemektedir.

Katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Dilediğiniz zaman hiçbir gerekçe göstermeksizin çalışmadan ayrılma hakkınız bulunmaktadır. Anketin tamamlanması yaklaşık 10–15 dakika sürecektir.

Bu formu imzalayarak, yukarıda belirtilen bilgileri okuduğunuzu, gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul ettiğinizi ve verdiğiniz bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasına onay verdiğinizi beyan etmiş olursunuz.

Katılımcının Adı Soyadı:

Tarih:

İmza:

ANKET FORMU

1. Demografik Sorular

Cinsiyetiniz:

☐ Kadın

☐ Erkek

Yaşınız:

☐ 18–25

☐ 26–35

☐ 36–45

☐ 46–55

☐ 56 ve üzeri

Medeni durumunuz:

- ☐ Bekâr
☐ Evli
☐ Diğer: _____

Eğitim düzeyiniz:

- ☐ İlkokul
☐ Ortaokul
☐ Lise
☐ Ön lisans
☐ Lisans
☐ Yüksek lisans/doktora

Hane halkı aylık toplam geliri (TL):

- ☐ 10.000 – 19.999
☐ 20.000 – 29.999
☐ 30.000 – 39.999
☐ 40.000 ve üzeri.

Tarımsal faaliyette bulunduğunuz süre:

- ☐ 1 yıldan az
☐ 1–3 yıl
☐ 4–6 yıl
☐ 7–10 yıl
☐ 10 yıldan fazla. Sorulacak (ara vermiş mi diye eklemek gerekir mi?)

Tarımsal faaliyet türünüz:

- ☐ Bitkisel üretim
☐ Hayvancılık
☐ Karma (bitkisel ve hayvansal)
☐ Diğer: _____

İşletmenizin hukuki statüsü:

- ☐ Bireysel çiftçilik
☐ Aile işletmesi
☐ Kooperatif üyesi
☐ Şirket (Ltd./A.Ş.)
☐ Diğer: _____

Daha önce finansal eğitim aldınız mı?

- ☐ Evet
☐ Hayır

Dijital bankacılık ve finansal uygulamaları kullanma düzeyiniz:

- ☐ Hiç kullanmıyorum
☐ Nadiren
☐ Ara sıra
☐ Sık sık
☐ Her zaman

2. Girişimcilik Eğilimi Ölçeği

1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum

Girişimci adayları, kendi işlerini kurmak için gerekli fırsatları yaratma yeteneğine sahiptirler.	1	2	3	4	5
Girişimci adayları, mutlaka kendi işlerini kurmayı hedeflemelidir.	1	2	3	4	5
Girişimci adayları, asla kamu sektöründe çalışmayı planlamamalıdır.	1	2	3	4	5
Girişimci adayları, mutlaka girişimci olmaya odaklanmalıdır.	1	2	3	4	5
Girişimci adayları, asla özel sektörde çalışmayı planlamamalıdır.	1	2	3	4	5
Bir işin fırsatlar sunması; emniyetli ve garantili olmasından daha önemlidir.	1	2	3	4	5
Çok çalışan, sürekli hedef büyüten bir kişiliğe sahip olmak isterim.	1	2	3	4	5
Sosyal yaşamı, iş yaşamını, eğlenceyi dengeli bir şekilde yaşayan bir kişiliğe sahip olmak isterim.	1	2	3	4	5
Var olan gerçeklere birebir bağlı kalarak hareket etmeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
Gerçekleri zorlayarak sezgiye, hislere ve hayallere dayalı hareket etmeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
İnanmış bir konuda çoğunluğun eğilimine uymayarak negatif bir değerlendirmeye maruz kalma pahasına karar veririm.	1	2	3	4	5
İnanmış bir konu dahi olsa kural dışı davranmayı ve 117 marjinal olmayı göze alırım.	1	2	3	4	5
Kariyerimin gelecek 5 yılında yüksek maaşlı bir iş fırsatı karşıma çıksa, kabul etmem.	1	2	3	4	5
Kariyerim için gerekli olsa dahi önceliklerimden vazgeçmem.	1	2	3	4	5

3. Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği

1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum

Para ile ilgili konular karmaşıktır.	1	2	3	4	5
Planlanmamış harcamalar için köşede para bulundurulmalıdır.	1	2	3	4	5
Finansal planlama ve bütçe çok parası olanlar için gereklidir.	1	2	3	4	5
Günlük ve haftalık gibi kısa dönemler için harcama planı yapmak gereksizdir.	1	2	3	4	5
Ne yaparsam yapayım finansal durumumda bir değişiklik olmaz.	1	2	3	4	5
Finans konularında eğitim almak isterim.	1	2	3	4	5
Alışveriş yapmak mutluluğum için çok önemlidir.	1	2	3	4	5
Para, harcanmak içindir, biriktirmek için değil.	1	2	3	4	5
Harcamalarımı kontrol etmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
Haftalık ve aylık harcama planları yaparım.	1	2	3	4	5
Paramın nasıl bittiğini anlamam.	1	2	3	4	5
Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım.	1	2	3	4	5
Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım.	1	2	3	4	5
Gazetelerin ve televizyonların ekonomi ve finans haberlerini izlerim.	1	2	3	4	5